

Es Busqueret

Revista de divulgació ornitològica

Número 28
Primavera 2012

Viatge
Bulgària

Naturalisme
TAIB

Actualitat
***Seguiment
d'aucells
comuns, SAC***

A través de l'objectiu - Una imatge de natura

L'arpella i Es Murterar

Canon EOS 500D, Sigma 170-500/5-6.3, f/10, ISO 800

Realitzada el 17 de gener de 2011 a les 14:01 h al Parc Natural de S'Albufera de Mallorca

Era un dia d'hivern d'aquells en què la boira no deixa veure dos pams enfora. En Marc Ferrà i jo agafàrem a Palma el primer bus de la línia 351 en direcció a la platja de Muro. En arribar vam decidir aprofitar el dia i quedar-nos-hi fins a l'últim bus. Els altres fotògrafs anaven "tirant la tovallola" partint cap els cotxes: realment era un dia per penjar el tele i fer altres coses. Nosaltres decidírem quedar-hi. En ésser a l'aguait d'es Cibollar I, vàrem observar una gran quantitat d'ocells; n'hi havia més que altres dies, però tots immòbils. En treure l'objectiu vàrem poder observar un grup d'oques (Anser anser) i diversos grups nombrosos de fotges (Fulica atra).

Cap al migdia va sortir el Sol, i amb ell va aparèixer l'arpella (*Circus aeruginosus*) d'entre les canyes. En un segon va sembrar el pànic i va fer alçar tots els ocells. Quan passava pel davant d'es Murterar em va cridar molt l'atenció el contrast de la situació: natura i desenvolupament malgarbat. Malauradament, aquest punt des vista des dels aguait d'es Cibollar és molt repetit, i passa el mateix amb els hotels si enfocam cap a la Badia. S'Albufera, malgrat s'hagi protegit i conservat, segueix essent una illa enrevoltada d'una mar d'agressions i impactes. Ja hauria pogut ésser d'una altra manera, encara tenim tema per a reflexionar!

Xavi Aramburu-Zabala

(Palma, 1995) La meua afició va començar a l'illa de Cuba, una illa que brosta de vida silvestre i és perfecta per a retratar una cultura i una societat singulars. Aquest pas, exactament, el vaig fer quan vaig poder captar una carronya d'Aura (Cathartes aura) des del cobxe. Portava l'EOS 500D de Canon amb un objectiu "tot terreny".

El meu curt camí com a fotògraf aficionat m'ha dut a comprendre la importància de l'existència de la fauna en aquest món i a adonar-me de la massiva desaparició d'espècies per l'acció humana.

M'interessa especialment el món de les aus i la fotografia m'ha conduït a llocs meravellosos de tot el món i també m'ha donat la possibilitat conèixer persones fantàstiques. Si voleu veure altres imatges meves, les teniu a: <http://aramburucanon.blogspot.com.es/>

Sumari

2	A través de l'objectiu
L'arpella i Es Murterar
per Xavi Aramburu
coordina Biel Perelló	24	Un racó per descobrir
Cala d'en Sardina i Puig des Camp Vell
per Oliver Martínez
4	Editorial	28	L'entrevista
Maties Rebassa
per Enric Culat
5	Es Busqueret se'n va de viatge
Bulgària
per Josep Manchado	32	Identificació
Els vitrac
per Rafel Mas
10	Actualitat
Seguiment d'aucells comuns, SAC
per Cristina Fiol i Xavier Llabrés	34	Més que aucells
Primula acaulis
per Joan Bibiloni
15	Aquí què hi veus?
El vitrac
per Pere J. Garcias	35	Quadern de camp
per Steve Nicoll
16	Naturalisme
TAIB
per Lupe Suárez i Xisco Lladó		

Es Busqueret

Revista de divulgació ornitològica de les Illes Balears
Número 28 - Primavera 2012 - Publicació gratuïta.
www.esbusqueret.com - info@esbusqueret.com

Edita

GOB - Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa
Manuel Sanchís Guarner, 10 - 07004 Palma
www.gobmallorca.com - info@gobmallorca.com

Editor

Manuel Suárez

Comitè editorial

Cati Artigues, Enric Culat, Cristina Fiol, Xisco Lladó, Rafel Mas, Lupe Suárez.

Revisió lingüística

Magdalena Prohens

Disseny i maquetació

Toni Muñoz

Han col·laborat a aquest número:

Josep Amengual, Xavi Aramburu, Juanjo Bazán, Joan Bibiloni, Xavier Canyelles, Gemma Carrasco, Pere J. Garcias, Xavier Llabrés, Pep Manchado, Oliver Martínez, Steve Nicoll, Biel Perelló, Maties Rebassa, Lalo Ventoso, AFONIB.

DL: PM-1937-2004 ISSN: 1889-4275

Prohibida la reproducció no autoritzada, total o parcial, amb finalitat comercial.

Fotografia de portada:
Trencapinyons, *Loxia curvirostra*.
Autor: Oliver Martínez.

Per fi tenim, a les nostres mans, i calenteta encara, la monografia del Museu de Ciències de Barcelona "Spring migration in the western Mediterranean and NW Àfrica: the results of 16 years of the Piccole Isole project". Han estat més de vint anys de seguiment mitjançant campanyes d'anellament exemplars, aplicant la metodologia de l'esforç constant, que garanteix la comparació al llarg dels anys i l'establiment de tendències migratòries o poblacionals.

El pes qualitatiu i quantitatiu de les estacions balears, singularment l'Illa de l'Aire a Menorca i Cabrera a Mallorca, ha estat fonamental, com també la participació dels anelladors: la dedicatòria de la monografia ("a tots els anelladors que han participat en aquest projecte, pel seu esforç i dedicació a l'estudi de la migració dels ocells a l'oest de la Mediterrània i el nord-oest d'Àfrica") reconeix el treball additiu, voluntari i entusiasta de desenes d'anelladors amateurs, coneixedors sovint, en molt major mesura, de la realitat de la nostra avifauna que l'administració encarregada de protegir-la i gestionar-la.

La nova administració autonòmica dels parcs balears, i figures fa

temps senyeres, ai, de l'ornitologia balear, han menyspreat els treballs de seguiment basats en l'anellament científic, bé per incompatibilitat ideològica –cosa que es pot entendre en el primer cas– bé per incomprensió de la seva importància i la rellevància de les dades aportades –cosa també comprensible en el primer cas, però veritablement sorprenent en el segon.

El seguiment a llarg termini és un dels requeriments necessaris en aquests moments per a poder entendre els fenòmens de canvi global detectats en nombre creixent a partir del canvi climàtic, i correlacionar ambdós fenòmens. El problema és que els projectes de recerca de caire estrictament científic i universitari tenen una duració normal de quatre o cinc anys, sis com a màxim, absolutament insuficient per a valorar fenòmens que es desenvolupen mitjançant patrons additius, lents i progressius –com ara els canvis fenològics–, i que, habitualment, necessiten períodes de seguiment de més de vint anys. El problema és tan greu que ha estimulat la posada en marxa a Estats Units, i poc després a la resta del món, de programes de seguiment a llarg termini, denominats LTER (de Long Term Ecolo-

gical Research); a Espanya existeix un programa en marxa, amb estacions de seguiment complexes instal·lades a tot arreu, des de zones humides com Doñana fins als llacs cimers del Pirineu lleidatà. No hi ha cap illa mediterrània al programa LTER; Cabrera ha estat convidada recentment a formar-ne part, i el projecte Piccole Isole és, fins ara, la nostra aportació de més llarga durada, si més no l'única.

En el cas de l'ornitologia, el seguiment a llarg termini ens aporta, a més, la informació clau per a valorar les tendències poblacionals de disminució, estabilitat o augment, necessàries per a decidir, entre d'altres, les mesures de conservació que les administracions han d'adoptar per a garantir llur conservació.

Però això no ho hauríem d'explicar nosaltres. La realitat és que, amb el mentider nom de la crisi, les campanyes d'anellament a espais naturals protegits promogudes per Espais de Natura Balear desapareixen enguany, amb el resultat desastrós del trencament de la continuïtat de les dades científiques obtingudes. Al Parc Nacional de Cabrera la mesura sembla especialment dolorosa i contribueix a la sensació creixent a àmbits conservacionistes que el Parc nacional estava millor gestionat en mans de l'Estat.

Donem doncs la benvinguda a aquest magnífic treball, del qual el GOB, a través del grup d'anellament, es felicita i enorgulleix, com a contribució a l'avanç de la ciència de la conservació dels aucells al nostre país i a tota la Mediterrània. •

Bulgària

Text i fotos: Josep Manchado

Aquest viatge a la costa oriental de Bulgària, al mar Negre, es va originar a les llargues jornades d'observació de la migració a Albercutx, per part d'un bon nombre dels que formem part del GORA (Grup d'Observació de Rapinyaires d'Albercutx). Si bé inicialment érem un grapat els qui pensàvem fer el viatge, la crisi va seguir colpejant l'economia de les Illes durant el 2011 i, finalment, només vàrem poder anar-hi tres: Juanjo Bazan, Maties Rebassa i Josep Manchado.

Quan vàrem començar a parlar d'anar a veure ocells a Bulgària, a la costa del mar Negre, l'objectiu principal era coincidir amb el pas migratori dels grans rapinyaires que aprofiten aquestes costes orientals per a baixar en el seu camí cap al sud i poder veure, per tant, els grups migratoris d'aquests grans ocells. Així, esperàvem veure les grans àguiles i aligots de l'est d'Europa que són molt rars aquí, a l'oest del Mediterrani. No vàrem tenir gaire sort, però. Almenys, no amb aquest primer objectiu, ja que un anticicló potentíssim (a l'entorn de 1032 mb) es va instal·lar sobre la zona i va alterar completament la circulació habitual de l'aire a la costa del mar Negre, que normalment és de ponent. En lloc d'això, tots els dies van estar dominats per vents de llevant que feien que el pas principal es produís cap a l'interior en un gran front obert i no sobre la línia de costa, com ocorre quan els vents són els habituals des de l'interior.

Capsigrany roig
Lanius collurio

Malgrat aquesta decepció, el viatge va ser prou interessant ornitològicament parlant (vérem 163 espècies, ni més ni menys, moltes de les quals noves per a nosaltres) i a més comptà amb l'afegit de tenir una bona relació qualitat/preu, ja que es tracta d'un viatge curt, directe des de Palma als mesos d'estiu, i amb uns preus a la destinació molt barats. Així, una setmana a un hotel "normalet", incloent el berenar ens va costar uns 65 euros per persona (els 7 dies), amb la resta de preus igual d'econòmics, sobretot els menjars als pobles no turístics.

Abans de començar a parlar d'ocells, direm unes paraules sobre Bulgària, on el primer que crida l'atenció és que fora de les zones més turístiques, l'ús de l'alfabet ciríl·lic és total i absolut: no oblidem que el seu inventor o creador al segle X va ser un monjo búlgar a partir del grec. A mode d'exemple podem dir que "София" és Sòfia, "Бургас" és Burgas i "Варна" és Varna. Per això, resulta convenient, com va ser en el nostre cas, que un dels viatgers aprengui una mica de búlgar durant els mesos previs al viatge, tal com va fer en Juanjo, fet que ens facilità molt l'orientació i la comunicació amb els locals, sobretot als poblets de l'interior. La segona cosa que crida l'atenció d'aquest país, després de la dificultat d'acostumar-se a llegir en ciríl·lic, és la manera de conduir i comportar-se a les carreteres: els límits de velocitat no existeixen, fins i tot als pobles, ni tampoc els semàfors o passos de vianants i es condueix a molta velocitat i de forma molt agressiva. La sensació permanent que es té quan es circula en aquelles carreteres plenes de clots i sotracs és que el temps ha tornat enrere 25 o 30 anys i recordes com es circulava a Mallorca en aquells anys. Tot això s'agreuja per la gran quantitat de persones que caminen o porten bèsties o carros per les voreres de les carreteres, ja que la benzina no té preu búlgar, sinó europeu i això fa que moltíssima gent no pugui accedir als cotxes i es desplaci a peu, amb un perill evident i permanent.

L'estada es va desenvolupar per complet a la zona de Burgas i la costa oc-

cidental de la mar Negra, a l'est de Bulgària, tot i que vàrem centrar-nos bàsicament a sis zones de d'ecosistemes diversos als quals preteníem observar les diferents espècies: el conjunt de llacunes d'Atanasovsko; el pas de muntanya de Dyulinsky Prohod; les salines costaneres de Pomorie; el Cap Kaliakra, la zona del llac Mandra i la Reserva de Poda i els turons boscosos de Poroy. Si abans de partir esperàvem que l'ocell del viatge fos l'àguila pomerània (*Aquila pomarina*), l'àguila marina (*Haliaeetus albicilla*), l'àguila cridanera (*Aquila clanga*) o, fins i tot, l'aligot rogenc (*Buteo rufinus*). Al final, l'ocell del viatge va ser molt més petit i menys vistós, el capsigrany roig (*Lanius collurio*), al qual el primer i segon dia cercàvem amb interès, amb frenades incloses quan en vàiem algun exemplar, i que al final vam poder veure a centenars, amb unes densitats realment sorprenents, especialment a la zona del cap Kaliakra. Això sí, tots, o gairebé tots, eren femelles i joves, ja que els mascles ja havien partit cap al sud i només en vàrem poder veure un parell.

Llac d'Atanasovsko - Es tracta d'un gran llac situat al nord de Burgas, molt alterat (en part es troba dessecat i cultivat i en part transformat en salines) però d'una gran riquesa en aus, sobretot rapinyaires i altres planadores. A la vorera oriental del llac hi ha un punt d'observació on els ornitòlegs locals (armats de potentíssims prismàtics de tipus soviètic, recolzats sobre trespeus) fan els recomptes de les aus que passen en migració i també uns còmodes bancs per a l'observació. També trobarem birdwatchers britànics i escandinaus que pentinaven els cels amb els seus telescopis, la qual cosa facilitava molt la detecció de les rapinyaires que s'apropaven. Tot i les dures condicions (ja hem comentat que gens habituals per a l'època de l'any), vàrem poder observar el pas d'aligots (*Buteo buteo ssp. vulpi-*

Àguila pomerània
Aquila pomarina

nus), aligots vespers (*Pernis apivorus*), arpelles (*Circus aeruginosus*), una àguila marina, un juvenil d'àguila imperial oriental (*Aquila adalberti*), les primeres àguiles pomerànies (fins a 5 juntes) i alguns dels pocs falcons torters grecs (*Accipiter brevipes*) que aconseguíem veure en tot el viatge. A la zona central del llac hi havia permanentment pelicans (*Pelecanus onocrotalus*), més d'un miler en moltes ocasions, acompanyats sovint per grupets molt menors de l'amençat pelicà cresp (*Pelecanus crispus*). Els voltants del llac, quasi semiesteparis, eren lloc de sedimentació de rapinyaires i hi destacaven els aligots rogencs (*Buteo rufinus*). Llàstima que no ens n'adonàrem fins als darrers dies!

Pas de Dyulinsky Prohod - Les regions de Varna i de Burgas estan separades per unes muntanyes molt antigues i gastades, de formes arrodonides i suaus. En aquestes muntanyes, més turons que muntanyes, es troba el pas de Dyulinsky Prohod, d'una altura de 420 m. Hi anàrem acompanyats d'un guia local i férem algunes aturades als boscos de caducifolis i a petites planures herbàcies. En una d'aquestes localitzàrem un dels passeriformes que més ganes ens feia: la coablanca isabel (*Oenanthe isabellina*). Els boscos es trobaven farcits de picots (Bulgària és un dels millors països europeus per als picots, sense cap dubte). Entre altres espècies poguérem veure el picot menut (*Dendrocopos minor*) i el mitjà (*Dendrocopos medius*). També ens sobrevolà un astor (*Accipiter gentilis*) mentre intentàvem localitzar, amb èxit, el ferrerico lúgubre (*Parus lugubris*), una altra especialitat de la zona. Finalment, a les zones arbustives els petits sílvids eren abundantíssims, sobretot els busquerets (*S. borin*, *S. atricapilla*, *S. curruca*...). Un de nosaltres va tenir la sort de poder detectar una bosqueta

Pelica
Pelecanus onocrotalus

Pica-soques
Sitta europaea

pàl·lida oriental (*Hippolais pallida*) i un ull de bou pàl·lid oriental (*Phylloscopus orientalis*), dels darrers que quedaven per la zona, ja que la majoria ja havien partit cap al sud. Ja al pas de Dyulinsky no poguérem veure molt de pas de rapinyaires (altre cop per culpa del potentíssim anticicló), si bé un gran grup d'uns 700 pelicans ens va tenir entretinguts una estona, com també el constant moviment d'abellerols (*Merops apiaster*) i uns quants petits fal·cònids. També vàrem gaudir de la presència propera d'un parell d'àguiles reials locals (*Aquila chrysaetos*).

Salines de Pomorie - Les salines de Pomorie es troben just a l'entorn urbà de la ciutat de Pomorie, una ciutat turística però d'aspecte molt soviètic, i disposen d'un centre de recepció i d'un museu de la sal. A les salines, les aus més destacades varen ser els larolimícoles. Les espècies que s'hi poden veure són, més o menys, les mateixes que per aquí, si bé a la zona hi ha certes especialitats que vàrem estar cercant durant alguns dies. Finalment, si bé se'ns va escapar alguna espècie, com per exemple la xivitona cendrosa (*Xenus cinereus*), sí vàrem tenir sort amb altres com el corriol becadell (*Limicola falcinellus*) o l'escuraflascons becfí (*Phalaropus lobatus*), o la camaverda menuda (*Tringa stagnatilis*), prou abundant a la zona. També observàrem molts gavinons (*Larus minutus*), gavines capnegres (*Larus melanocephalus*) o de bec fi (*Larus genei*), per exemple. Els corbmarins pigmeus (*Phalacrocorax pygmeus*) eren també comuns i... realment pigmeus!

El Cap Kaliakra - Kaliakra és una

regió plana i molt ventosa situada al nord de Varna, bastant lluny de Burgas, i hi destaca la presència del cap del mateix nom, una extensió de terra que s'endinsa en el mar Negre, cosa que la converteix en una mena d'embut on s'hi arrepleguen grans quantitats d'ocells migratoris. A part de veure-hi a plaer algun falcons torters sedimentats, sense cap dubte allà els reis varen ésser els capsigranys. Com ja hem dit, els capsigrans roigs eren abassegadorament abundants: n'hi havia a cada mata, a cada arbust, de vegades dos, i tot en el mateix metre quadrat! Els mascles adults ja havien partit quasi tots i ens haguérem de conformar amb femelles i joves, però va ser certament espectacular. I entre tant rogec aconseguírem veure un parell de capsigranys menuts (*Lanius minor*), que en canvi són més grans que els rogecs, una altra de les espècies que ens feia moltes ganes veure. No va haver-hi sort amb altres de les espècies cercades: les coablanques de pit negre (*Oenanthe pleschanka*) abundants a la zona però que ja havien marxat, l'arpella russa (*Circus macrourus*), una de les espècies més cercades a tot el viatge sense sort, i el falcó torter grec.

Els llacs de Mandra i la Reserva de Poda - Si Atanasovsko és un llac situat al nord de Burgas, Mandra és el gran llac situat al sud. Enmig hi trobem el llac de Burgas, molt més urbà i menys interessant. La zona sud del llac Mandra és la que presenta major interès, amb petites llacunes laterals i amb la Reserva de Poda situada a la franja de terra que separa el llac del golf de Burgas. Per ventura una de les imatges que més recordem de la zona és

la de les fileres interminables de pelicans volant ran de terra i a posta de sol, que van a dormir a aquests grans llacs. Passen per sobre de carreteres perifèriques a molt baixa altura, però la gent d'allà està tan acostumada a la seva presència que ni se'ls mira. Evidentment, nosaltres sí que els observàvem i els fèiem fotos, mentre els locals ens miraven encuriosits. Entre els passeriformes, destacariem l'observació d'un rossinyol oriental (*Luscinia luscinia*), bastant confiat, i entre els rapinyaires un falconet (*Falco subbuteo*) que capturà amb èxit un hirundínid davant els nostres ulls. A la Reserva de Poda, on segons es comenta s'hi han detectat més de 240 espècies, observàrem de nou moltíssims corbs marins pigmeus (des d'observatoris de fusta habilitats a l'efecte), i tinguérem la sort d'albirar per un breu espai de temps un xàtxero citrí (*Motacilla citreola*), un altre dels passeriformes que ens feia més il·lusió. També observàrem alguns corriols becadells més i alguna llambritja de bec vermell (*Sterna caspia*), entre molts altres larolimícoles.

Els turons boscosos de Poroy - A la zona de Poroy es troben tota una sèrie de boscos aclarits, semblants a les deveses extremenyas, de gran interès perquè, tal com passa al pas de Dyulinski, es tracta d'una zona més elevada des d'on resulta possible veure les aus planadores més a prop. Vàrem pujar-hi unes quantes matinades, ja que es trobava molt prop de la zona turística d'Slanchev Briag (o Sunny Beach per als turistes). Passàrem llargues estones a prop d'un abeurador per al bestiar, on anaven a beure bones quantitats de passeriformes, còrvids i picots. Allà

Els tres companys de viatge

vèrem el picot siri (*Dendrocopos syriacus*) i l'enorme picot verd (*Picus viridis*), i ens cansàrem d'observar els papamosques menut (*Ficedula parva*); una altra vegada femelles i joves, ja que els mascles ja havien partit. Per sobre dels grans roures, a baixa altura, ens passaren algunes àguiles marcenques (*Circaetus gallicus*), a més d'aligots i altres rapinyaires.

Finalment, el darrer dia teníem unes hores "mortes" a Sofia, entre l'arribada des de Burgas i la partida cap a Palma, així que les vàrem dedicar a visitar algun dels grans parcs del centre de la capital, on és possible veure alguns dels picots més rars de la zona. No vàrem tenir massa

sort, era dissabte amb sol i bona temperatura i hi havia molta gent i el cansament després de tants dies de birdwatching va fer que tampoc cerquéssim gaire, tot i que els parcs de Sofia són realment espectaculars. Així i tot, vàrem poder veure a plaer alguns còrvids, entre els quals destacaven els cridaners gaigs (*Garrulus glandarius*), picots, pica-soques (*Sitta europaea*) i petits passeriformes locals que incrementaren la nostra llista fins a les espectaculars 163 espècies en una setmana, que no està gens malament.

Com hem dit, en aquesta ocasió el viatge va ser del tipus extreme birding, amb observació d'ocells des de la sortida

Kaliakra

El seguiment d'aucells comuns (SAC), un repte a llarg termini

Per Cristina Fiol i Xavier Llabrés

Què és i com va començar el projecte SAC

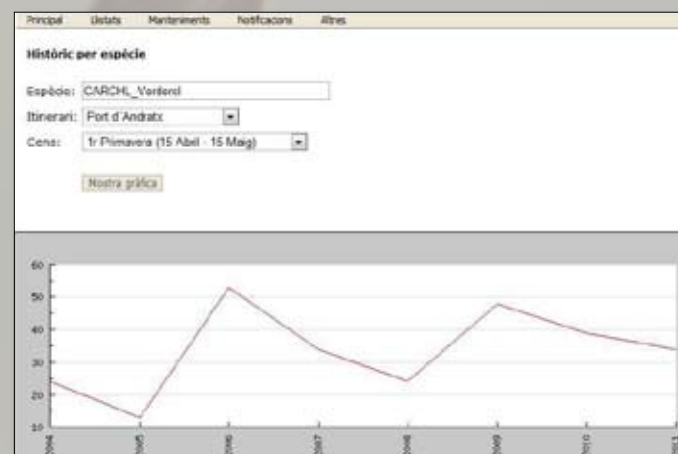
El 2003 el GOB posava en marxa una idea pionera a Balears: agafant com a base la metodologia del SOCC, el seguiment d'ocells comuns que es realitza a Catalunya, s'inicià el projecte SAC (Seguiment

d'Aucells Comuns) a totes les Illes. Les dades es recullen mitjançant la realització d'un itinerari de 3 Qm dividit en 6 seccions de 500 metres, en el qual es van anotant tots els ocells vists i sentits. Cada itinerari es fa 4 vegades durant tot l'any; dos en primavera (període abril-maig i maig-juny) i dos a l'hivern (gener i desembre). Els de-

talls de la metodologia es poden consultar a la plana del SAC o a l'anuari ornitològic 2003. Les dades recopilades s'expressen en forma d'individus per quilòmetre o índex quilomètric d'abundància (IKA). Això ens donarà una idea de la quantitat d'aus que trobam per quilòmetre recorregut.

Imatge 1. Mapa amb els hàbitats més representatius d'un dels itineraris que es realitzen dins el projecte SAC.

Imatge 2. Exemple de les dades que es poden consultar al sistema informàtic del SAC. En aquest cas, l'evolució del nombre de verberis (nombres absoluts) comptats durant el primer recorregut de primavera a l'itinerari del Port d'Andratx.

Distribució dels recorreguts i hàbitats

Gairebé el 80% dels itineraris que es troben actius en la actualitat es distribueixen a la zona nord-oest i centre de l'illa (Tramuntana, Palma, Raiguer i part del Pla). Per tant seria prioritari reactivar els itineraris que ja es realitzaven en les comarques de Llevant i Migjorn per tal que l'illa estigui millor mostrejada.

La classificació dels hàbitats que apareixen als mapes s'ha fet segons l'inventari forestal nacional (2003-2006), i segons els hàbitats predominants dels itineraris utilitzats per l'Atles d'Hivernants. Així i tot s'ha de tenir en compte que petites àrees de determinats hàbitats poden donar resultats excepcionals en algunes espècies; per exemple, una petita zona humida vora un recorregut de conreu. Aquests resultats queden corregits quan s'analitza tot el conjunt de dades.

Els més representats als itineraris són els conreus. En els recorreguts que es realitzen actualment conformen prop d'un 26% del total, seguits dels itineraris de mosaic agropecuari i diferents combinacions de pinar. És difícil trobar recorreguts en hàbitats homogenis.

Per poder calcular les abundàncies de cada espècie de forma més precisa en el nostre territori, és necessari que el percentatge d'hàbitats apareguts als itineraris sigui correlatiu a la representació d'hàbitats en tota l'àrea delimitada, en aquest cas Mallorca.

Què obtenim amb el SAC. Alguns exemples d'espècies

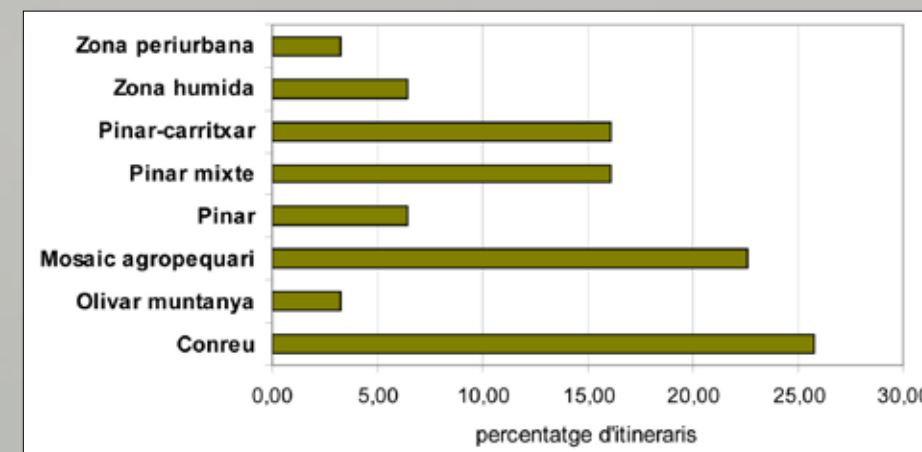
Amb el SAC es recopilen dades que, analitzades mitjançant programes informàtics com el TRIM (ICO, 2009), ens serviran, per exemple, per calcular l'abundància, les variacions temporals o la tendència d'una espècie.

Una dada molt bàsica que també es pot obtenir és el nombre d'espècies que apareixen en un recorregut o en un hàbitat. En el gràfic 2 es representa la mitjana del nombre d'espècies observades durant la realització dels itineraris agrupats per hàbitats majoritaris.

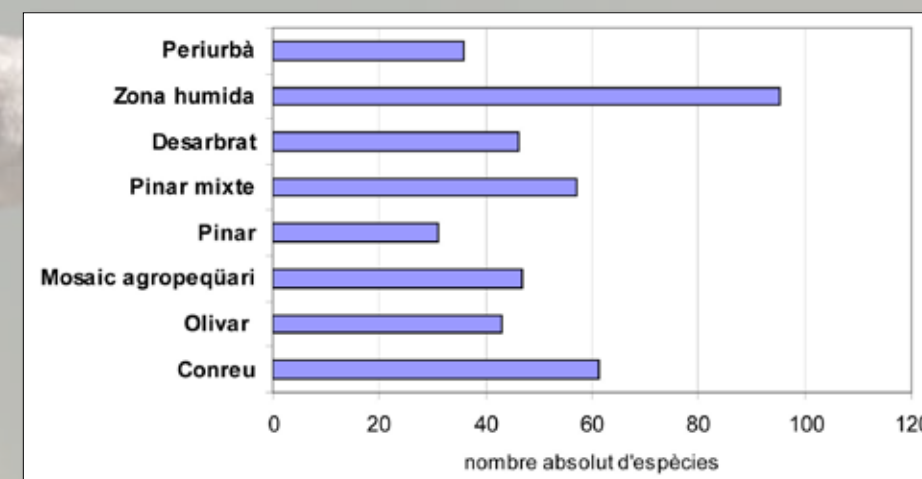
Les zones humides, amb les seves àrees inundables, prats i petites zones arbrades, són les que acaparen un major nombre d'espècies. Els segueixen les zones de cultiu i el pinar mixt.

Imatge 3. Itineraris de Mallorca el desembre de 2011. En vermell hi ha els que tenen dades introduïdes.

Gràfic 1. Hàbitats majoritaris presents en els recorreguts que es fan actualment de forma més o menys habitual.

Gràfic 2. Mitjana del nombre d'espècies detectades per hàbitats majoritaris representats en els recorreguts.

Ferrericos, *Parus major*

XAVIER ARAMBURU

Espècies

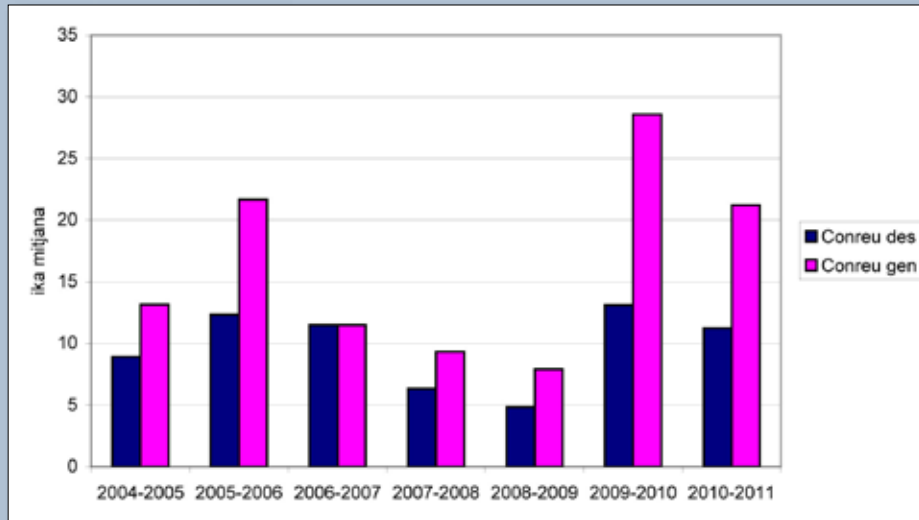
El tord (*Turdus philomelos*) és una au hivernant i migrant abundant a les illes i que apareix habitualment als recorreguts d'hivern del SAC.

Analitzant el conjunt de dades recopilades durant aquests anys es pot obtenir informació diversa sobre les variacions entre anys d'aquesta espècie, fins i tot es poden observar certes tendències entre els dos transectes d'hivern.

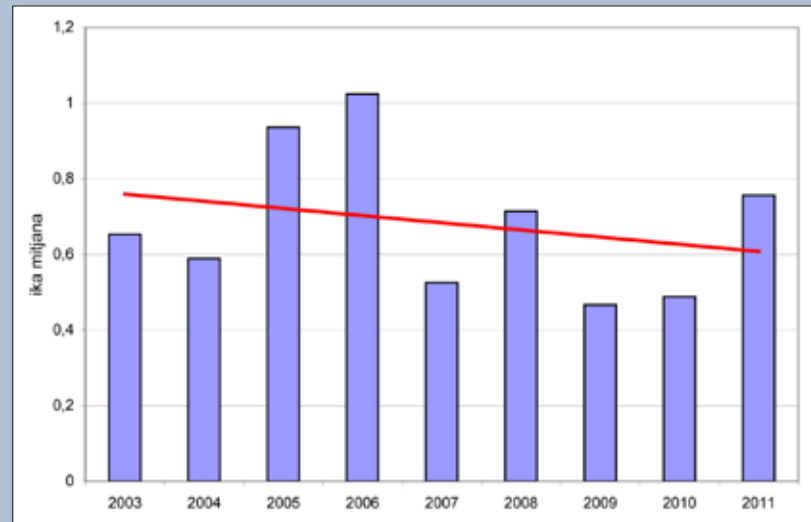
En general, en conreus i olivar l'IKA és més alt el gener, en mosaics no trobam una tendència molt clara i a la resta d'hàbitats, en canvi, l'IKA disminueix en aquest mateix mes. D'aquesta manera podríem llançar la hipòtesi que, a mida que passa l'hivern i comença a escassejar el menjar a les altres àrees, els tords seleccionen positivament aquests dos hàbitats en trobar-hi més recursos per alimentar-se.

El capsigrany (*Lanius senator*) és una espècie estival i migrant abundant a Mallorca (AOB 2011). Encara que, segons el gràfic, la tendència general en els recorreguts on apareix és negativa, s'haurà d'esperar a anàlisis més exhaustives per determinar la tendència real, ja que presenta molts altibaixos. Així s'hauria de considerar incerta a l'espera de tenir una sèrie d'anys més llarga. En espècies com aquesta, que mostren molta fluctuació, són necessaris mostres més prolongats per poder establir una tendència.

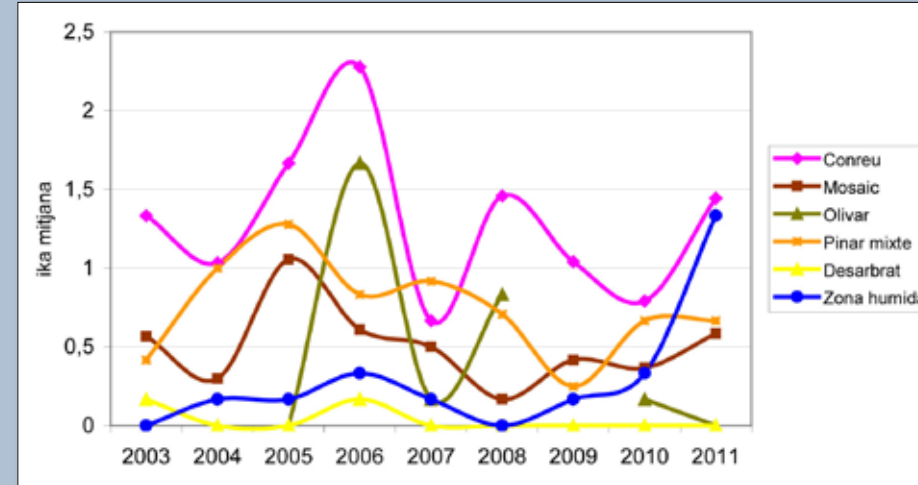
En el gràfic 5 es posen més de manifest les fortes variacions que hi ha entre anys. L'hàbitat on es detecta més aquesta espècie és el de conreu. Cal tenir en

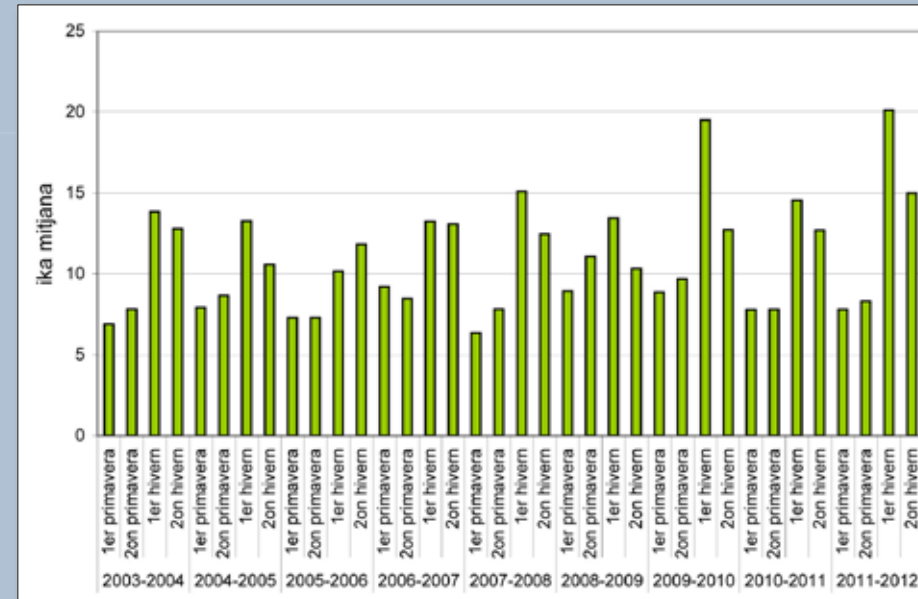
Gràfic 3. Variació interanual de *Turdus philomelos* als itineraris de desembre (conreu des) i gener (conreu gen) en els recorreguts de conreus.

Gràfic 4. Variació interanual *Lanius senator* als itineraris en què es detecta la seva presència.

Gràfic 5. Variació interanual de *Lanius senator* als hàbitats on s'ha detectat.

Gràfic 6. Variació entre recorreguts i variació interanual de *Sylvia melanocephala* als itineraris del SAC.

compte que, dels tres hàbitats de zona humida dels quals es tenen dades, només apareix en un, en el qual va en augment; d'aquí el resultat del gràfic.

El busqueret capnegre (*Sylvia melanocephala*) és una espècie sedentària i abundant, hivernant i migrant escàs (AOB 2011).

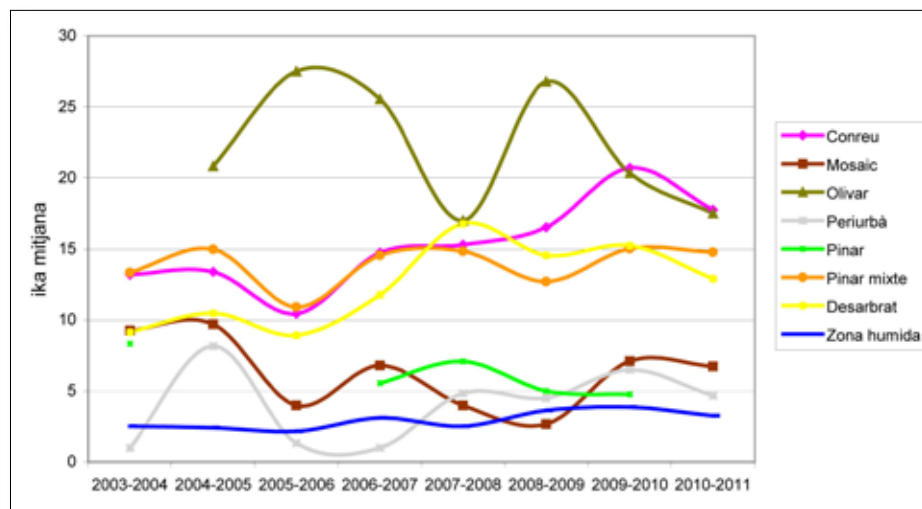
En el gràfic 6 s'observen les variacions entre els 4 transectes realitzats al llarg de l'any i s'aprecia un patró. En general l'IKA augmenta en el segon de primavera, augmenta un altre pic el desembre i disminueix el gener i a la primavera següent. Una possible hipòtesi per explicar aquest comportament seria que al segon transecte de primavera possiblement s'hi sumin les femelles que en el primer estaven covant o, fins i tot, els primers joves. En el primer recorregut d'hivern es compten junt amb els adults tots els joves nascuts en aquesta temporada, i en el segon d'hivern ja es detecten les primeres baixes, d'aquí que davall el nombre també de cara a la següent primavera.

Amb els recorreguts del SAC és possible treure més dades interessants i només cal donar-li continuïtat per completar la informació.

Com tots els projectes de llarga durada, mantenir-lo viu i aconseguir una constància en la realització del seguiment suposa un gran esforç per a tots els col·laboradors, sense els quals no seria possible. Actualment a Menorca (SOCMe) es coordina de manera independent i segueix a bon ritme. Ara el repte del SAC és man-

tenir els recorreguts que es fan a Mallorca, recuperar itineraris que s'han anat fent de forma intermitent i els itineraris que es realitzen a les Pitiüses.

Per acabar, hem de recordar que el SAC és possible gràcies a molta gent que hi ha col·laborat o que hi col·labora actualment: GOB, companys de Menorca, Eivissa i Formentera, Toni Salas (sistema informàtic), Pep Sunyer (mapes), José Luís Martínez, Alberto García, Joan Mayol, Lluç Mas, Jordi Muntaner, Lalo Ventoso, Juan J. Sánchez, Sebastià Torrens, Lluís Parpal, Pere Dietrich, Jaume Bonnin, Pere Vicens, Toni Muñoz, Carlos López, Alfons Sastre, Francesc Moll, Jesús Jurado, Maties Rebassa, Cati Artigues, Martí Mayol, Joan Miquel González, Estrella Domínguez, Joan C. Montaner, Vicenç Sastre, Rafel Mas, Gemma Carrasco, Llorenç Roig, Vicky Heredero, Manolo Suárez, Jaume Adrover, Xavier Mas, Miquel McMinn, Pere Garcías, Patxi Guardiola, Xavier Canyelles, Steve Nicoll, Toni Bauzà, Xisco Lladó, Emilia Segura, Juanjo Bazán, Xavier Manzano, David García, Oriol Mas, Magdalena Prohens, Nadine i Tolo Guasp. •

Gràfic 7. Selecció d'hàbitat de *Sylvia melanocephala*. També es poden apreciar molt bé les preferències d'hàbitat del busqueret capnegre en els itineraris realitzats.

I aquí, què hi veus?

Què ens diuen els detalls de la imatge sobre aquest aucell?

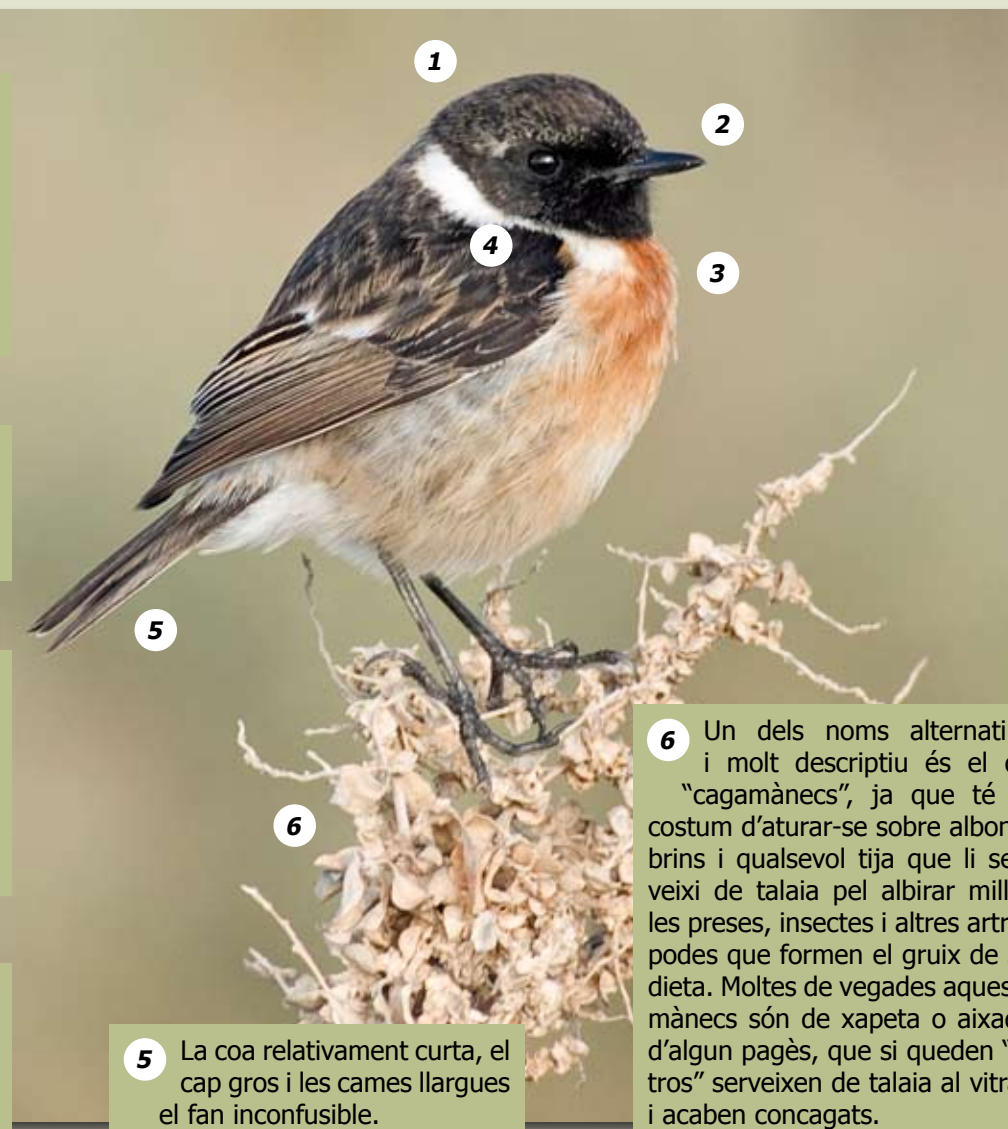
Per **Pere J. Garcias**

1 El cap negre ens indica que és un mascle. Que no sigui totalment negre, sobretot a la part superior, és perquè a la data de la foto (mitjan gener) encara no havia gastat prou les puntes de les plomes, el que li dona un to més terrós.

2 El bec fi és un caràcter inequívoc d'insectívor, per bé que també menja llavors, baies i espipella olives a l'hivern.

3 El color intens del pit i, sobretot, la taca petita i concentrada sota la gola, també és un tret que anem cap a la primavera, ja que durant l'hivern la taca és més extensa i d'un to no tan viu.

4 El collar blanc que envolta el coll, més visible en els mascles, com és el cas, dona el nom a l'espècie: "torquatus", de collar o que té collar.

5 La coa relativament curta, el cap gros i les cames llargues el fan inconfusible.

6 Un dels noms alternatius i molt descriptiu és el de "cagamànecs", ja que té el costum d'aturar-se sobre albons, brins i qualsevol tija que li serveixi de talaia pel albirar millor les preses, insectes i altres artròpodes que formen el gruix de sa dieta. Moltes de vegades aquests mànecs són de xapeta o aixada d'algun pagès, que si queden "al tros" serveixen de talaia al vitrac i acaben concagats.

El vitrac, *Saxicola torquata*

Avui parlarem d'un aucellet molt maco i força abundant a Mallorca... avui, perquè fa uns 35 anys era molt escàs, tant que si el volíeu veure havíeu d'anar forçosament a la marina de Llucmajor o als voltants de El Toro i Santa Ponça, a la zona de Calvià.

El nom científic vol dir literalment *el que viu a les roques amb collar* (del llatí *saxum*, roca, i *colere*, viure, i *torquatus*, amb collar). Això ens dona informació d'on viu: llocs pedregosos i oberts, marines, erms i conreus. La segona part del seu nom, on es fa referència al collar, és un poc més ambigua, ja que si bé el mascle sí que sembla que tenguí un co-

llar incomplet, en la femella no és tan evident.

El nom comú més estès a les illes és vitrac, encara que traquet també és prou conegut. Us n'haureu adonat que ambdós són noms onomatopeics inspirats pel reclam renegant. Com ja vàrem comentar en altres espècies, el nom de *traquet* també és emprat en francès amb el significat del renou del cadell del molí quan mol. En castellà el cadell s'anomena *tarabilla*, i d'aquí el nom. En espanyol li afegixen *común* i es queden tan amples i els francesos *pâtre*, que vol dir pastor. En anglès és *stonechat* (*chat* és el nom genèric en anglès dels túrdids pe-

tits tipus ropit, vitrac o coablanca, i *stone* és pedra); en alemany *schwarzkehlchen* (petit gorga negra); en italià és *saltimpalo* (sense comentaris); en portuguès *cartaxo comum*; en gallec *chasco* (quina sorpresa!) i en eusquera *pitxartxar burubeltza* (un nom clarament onomatopeic amb el modificador de cap negre). Us hi heu fixat, que quan es fa referència al color del cap sols és el mascle el que pinta (mai tan ben dit) qualche cosa perquè, no sé vosaltres, però jo mai he vist una femella amb el cap negre. Fins aquí arriba el masculisme. •

Naturalisme

Dur a bon port un projecte de llarga durada per estudiar profundament les característiques d'un espai com s'Albufera, obtenint dades que permetin als gestors del Parc entendre millor els mecanismes amb què s'han d'enfrontar i, al mateix temps, formar en tècniques de camp multitud de científics i estudiants venguts de mig món, sembla una feina complexa i cara. Però el TAIB ha estat capaç de dur endavant aquesta tasca durant 24 anys, amb un projecte pioner al món en l'estudi de la biodiversitat.

TAIB

Per Lupe Suárez i Xisco Lladó

El TAIB, com aquelles pepes russes que es reproduïen una dins l'altra, és una empresa, un grup de científics i una associació. L'empresa, constituïda legalment amb seu a Escòcia és The Albufera Initiative for Biodiversity Ltd (TAIB); al conjunt de científics de diferents disciplines i països que treballen de forma voluntària se'l designa com The Albufera International Biodiversity group; i, finalment, l'associació creada recentment s'anomena Treballam per s'Albufera i les Illes Balears. Les tres organitzacions són independents però treballen alhora amb objectius comuns. I, segons paraules textuais de Nick Riddiford, "no es pot dir que formen una família perquè no arriben a tenir conflictes".

El TAIB convoca periòdicament un grup de joves amb formació i procedència diverses per a realitzar el Camp Internacional d'Investigació i Formació a s'Albufera de Mallorca sobre el seguiment de la biodiversitat i el canvi ambiental. En aquestes convocatòries, es produeix una simbiosi entre els investigadors i els voluntaris. Els investigadors poden desenvolupar els seus estudis gràcies a l'ajuda dels voluntaris al treball de camp i de laboratori i els voluntaris, alhora, aprenen tècniques de seguiment i anàlisi que els permeten completar la seva formació.

El TAIB i el Parc Natural de s'Albufera procuren que, durant l'estada a l'àrea protegida, hi hagi un ambient amigable i

de feina per afavorir la possibilitat d'adquirir experiència en tècniques de seguiment, identificació d'espècies, recopilació de dades i una formació especialitzada. La convivència és heterogènia i, pel fet que és un projecte internacional, s'hi practiquen idiomes, sobretot l'anglès. En poques paraules, es tracta d'un curs pràctic i intensiu sobre seguiment de la biodiversitat a la principal (i una de les poques) zona humida de les Illes Balears.

Orígens

Per entendre l'origen d'aquesta organització hem de recórrer als personatges històrics que iniciaren aquest projecte. Max Nicholson (1904-2003), d'origen irlandès i formació anglesa, arribà a Mallorca a finals del anys 70 i, juntament amb Eddie Watkinson, representant de la Royal Society for the Protection of Birds (RSPB), que aleshores tenia la seu a Pollença, iniciaren una campanya per

Nick Riddiford

Considerat un dels majors experts europeus en biodiversitat, no hi ha dubte que Nick Riddiford és l'ànima mater del projecte TAIB.

Si hi ha una paraula que defineix Nicholas Riddiford (1948), aquesta és "passió". Una passió per la vida i la natura que el va fer renunciar a un futur prometedor dins altres camps com, per exemple, la literatura, per dedicar la seva vida a l'estudi del medi natural de mig món. Format al Regne Unit i França, als vint-i-un anys va estar a punt de morir ofegat a la Camarga, fet que va canviar la seva personalitat i el va empènyer a "treure el màxim profit de cada moment". Viure i pensar en el present s'ha convertit en la seva llei de vida i l'ha fet rebutjar tot allò superflu que l'allunya d'una vida senzilla.

Anglès de naixement i escocès d'adopció, viu la major part de l'any amb la seva família a l'illa de Fair (Shetland), l'illa més remota i aïllada de tot el Regne

Unit, de només uns 15Km² i 70 habitants, que conformen una comunitat molt unida i conscienciada en la protecció del seu entorn i que, a més, pertany a una xarxa de comunitats compromeses amb el turisme i desenvolupament sostenibles. Allà cuida el seu ramat d'ovelles i el seu hort, es desplaça en bicicleta i usa, només, l'energia que proporciona un aerogenerador. És el que ell anomena "qualitat de vida". La major part del temps, però, la passa fent una feina intensa d'anàlisi de les dades que ha anat recollint durant les seves estades a diversos punts del planeta. Un d'aquests punts és s'Albufera de Mallorca, on hi passa entre tres i quatre mesos cada any des d'en fa quasi vint-i-cinc. La resta del temps actua com a assessor expert en zones humides per a nombroses institucions reconegudes d'àmbit internacional.

Dotat d'una curiositat innata i d'una capacitat d'observació poc comuna i motivat pel desig de deixar un llegat de futur a les generacions més joves, com també per l'enriquiment que suposa el contacte amb altres experts i voluntaris, Nick Riddiford

ha aconseguit aglutinar al voltant del TAIB un gran nombre d'experts reconeguts i col·laboradors que, de manera voluntària, han dedicat part del seu temps a l'estudi de s'Albufera i la seva biodiversitat, conformant l'estudi més llarg i profund que s'ha duit mai a terme dins un espai protegit de les Illes Balears i sense el qual, probablement, no es podria haver fet una gestió del medi tan acurada per part dels responsables del Parc.

Les dades i coneixements sobre la diversitat biològica de s'Albufera i el seu entorn, que Riddiford ha acumulat durant tots aquests anys, l'han fet implicar-se personalment en la defensa de diverses àrees, com la de Son Bosc, tractant de mostrar als responsables polítics les probables conseqüències negatives d'algunes decisions poc encertades des del punt de vista científic.

L'any 2007, el GOB va atorgar el Premi Alzina a Nick Riddiford com a reconeixement a la seva tasca.

preservar s'Albufera del procés creixent d'urbanització. Hem de recordar que als anys 70 és quan es desenvolupa la gran indústria turística a Mallorca. Per aquells temps, Nicholson tenia un reconegut prestigi i popularitat per haver format part de l'organització que va crear el Fons Mundial per a la Naturalesa (WWF), ser fundador de la Fundació Britànica d'Ornitologia i de l'Institut Internacional per al Medi Ambient i el Desenvolupament, i membre de la Unió Internacional per a la Conservació de la Naturalesa (UICN), entre d'altres.

Després de moltes lluites, unint els esforços de moltes organitzacions, el Govern Balear protegí, l'any 1988, una zona de 1700 hectàrees sota la figura de Parc Natural. Per demostrar la importància de la zona humida, Nicholson organitzà un grup de científics que formarien part del projecte europeu s'Albufera Earthwatch. A finals dels anys 90, Europa hi retirà l'ajuda, però la lluita per la continuïtat del projecte seguí i es va formar el TAIB, amb Nick Riddiford com investigador principal. Nicholson, abans de morir, va tenir temps de veure els seus somnis realitzats i visità s'Albufera en diverses ocasions.

Tasques

El principal objectiu del TAIB ha estat sempre el d'entendre l'ecosistema. Reivindica l'observació de la natura. Després,

principalment, a la divulgació de la informació per al públic del parc.

Amb aquest propòsit de conèixer el medi que ens envolta, el TAIB ha dirigit una sèrie de projectes i estudis. Alguns sobre els impactes de la gestió i d'altres sobre la qualitat de l'aigua relacionada amb les plantes i els invertebrats aquàtics. També s'han fet estudis sobre la zona dunar d'es Comú i les dunes fòssils de Son Bosc. Aquestes investigacions han permès millorar la gestió, completar l'educació ambiental i, sobretot, actualitzar el catàleg sobre la biodiversitat d'aquella zona.

Les persones, clau del projecte

Avui en dia, Nick Riddiford és el científic naturalista que continua amb el relleu que li passà Nicholson. És l'ànima incansable que mostra un gran amor per la natura i pel coneixement científic. No està tot sol, l'acompanya un seguici de deixebles que desitgen aprendre més i més coses, però que a mesura que es fan grans, i creen les seves famílies, o han de marxar a l'estranger per seguir amb la investigació, es van succeint: Carolina Encinas, Joana Mª Garau, Raquel Vaquer... Avui tenim Immaculada Ferriz, una jove biòloga catalana especialitzada en papallones que, juntament amb Laura Rojo, oceanògrafa, s'encarreguen de formar un exèrcit de voluntaris, preparar informes i projectes, contactar amb universitats... També col·laboren amb Riddiford un grup de científics tan apassionats com ell: Martin Honey és expert en papallones i està especialitzat en les d'hàbits nocturns. Treballa al Museu d'Història Natural de Londres, al departament

Els voluntaris

L'aportació del TAIB al coneixement de s'Albufera no es podria entendre sense la presència dels voluntaris.

Tot i que des del Parc Natural sempre s'han posat totes les facilitats possibles per allotjar els voluntaris, les prioritats marcades pel Govern han limitat la inversió en investigació, cosa que fa que sovint l'aportació que se fa al TAIB arribi just a cobrir les despeses necessàries per a la logística del grup. Els retalls també han arribat als projectes d'estudi científic dins s'Albufera, essencials per dur a terme la seva correcta gestió.

No obstant això, nombrosos especialistes, reconeguts internacionalment dins els seus camps d'investigació, han aportat els seus coneixements i dedicació de forma desinteressada a s'Albufera, demanant vacances a les seves feines i pagant de la seva butxaca les despeses de desplaçament des dels seus països d'origen per poder venir a Mallorca. Cal no oblidar que tenir a disposició del Parc un grup d'especialistes com el del TAIB és un actiu importantíssim al que s'hauria de mimar i donar suport.

D'altra banda, molta gent jove que ha acabat els seus estudis universitaris s'ha incorporat com a voluntària del projecte a canvi de formació en tècniques de camp i laboratori, molt difícils d'aconseguir fora de projectes com aquest. Any rere any, biòlegs, ecòlegs, ambientòlegs, oceanògrafs, químics, geògrafs, manescals... i altres persones sense formació específica en aquests àmbits però amb un bagatge important dins els voluntariat mediambiental i naturalístic, com són ornitòlegs, micòlegs, agents de medi ambient... han aportat el seu granet d'arena a l'estudi de l'ecologia de s'Albufera.

L'aportació de voluntaris ha estat tan important que, durant els 24 anys de projecte, més de 600 persones, provinents d'una cinquantena de països de tots els continents, han passat per s'Albufera. D'aquests, han tingut una certa prioritat tots aquells que viuen a les Illes Balears, ja que poden tenir un contacte més continuat amb el Parc i hi poden dedicar més esforços en el futur. També s'ha intentat donar cabuda als responsables d'altres zones humides de la Mediterrània o de països en vies de desenvolupament (principalment d'Àfrica), amb qui s'ha pogut fer un gran intercanvi d'idees i tècniques orientades a l'estudi de la biodiversitat.

Laura Royo

d'entomologia, branca de la biologia que estudia els insectes. És tot un personatge amb els coneixements del qual, des de fa molts d'anys, el TAIB té la sort d'enriquir-se. Realitza, amb la resta d'investigadors i col·laboradors del TAIB, un seguiment de diversos grups faunístics a s'Albufera i comparteix, amb els voluntaris, el bagatge abundós dels seus coneixements. Qui són aquests? Nick Owens, un especialista en himenòpters; Rob Strachan, expert britànic en mamífers molt conegut i Jeroen Veraart, holandès molt experimentat en conservació de sistemes aquàtics.

Per tenir una idea més estadística de la repercussió d'aquest camp internacional de formació, n'hi ha prou amb dir que hi han passat voluntaris de fins a 52 nacionalitats diferents. Pel que fa als científics, s'han comptabilitzat especialistes de fins a 7 països.

Per tot això, seria important que les administracions responsables de la gestió

de s'Albufera mostrassin un major grau d'implicació i suport als investigadors i estudiants que participen voluntàriament en el projecte. D'aquesta manera augmentaríem les possibilitats de seguir amb les tasques d'investigació d'aquest equip, que durant anys ha contribuït al millor coneixement científic dels valors de s'Albufera, donant bona prova de la seva seriositat i sempre posant a l'abast de tots nosaltres els seus èxits i descobriments que, sense cap dubte, donen prestigi internacional al Parc. •

Web, contacte i participació

Per a saber més sobre el TAIB o per participar-hi, es pot visitar la seva pàgina web o contactar-hi mitjançant el correu electrònic:

www.taib.info
info@taib.info

Publicacions

Una de les primeres publicacions del TAIB fou una guia metodològica pel seguiment de zones humides mediterrànies, publicada l'any 1996. Monitoring Mediterranean Wetlands: a methodological guide. Aquesta guia fou realitzada per Pere Tomàs Vives (en qualitat d'editor), antic informador del Parc Natural de s'Albufera i participant al TAIB, juntament amb Nick Riddiford, com a principal científic. El fet més destacat que s'extreu de la feina d'aquest grup de científics és la constància en el seguiment d'un ecosistema. No és gens agosarat dir que en tot el territori espanyol no hi ha cap projecte de seguiment de llarga durada d'una zona humida com el que s'ha duit a terme a s'Albufera.

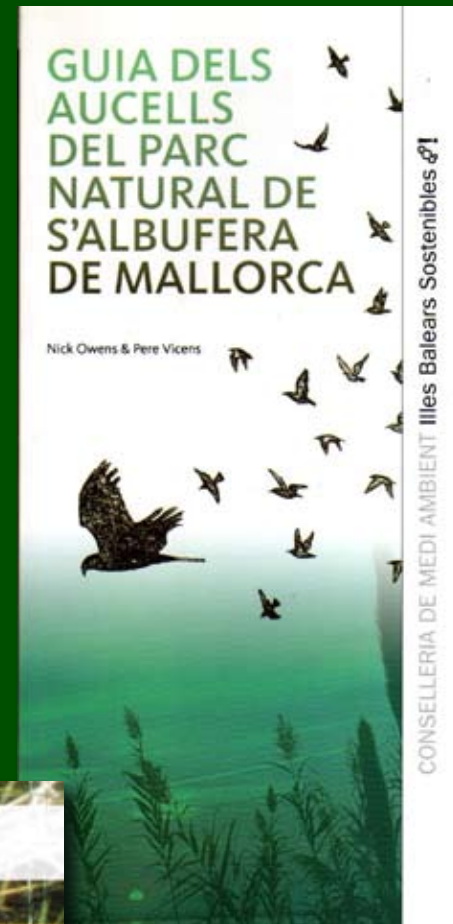
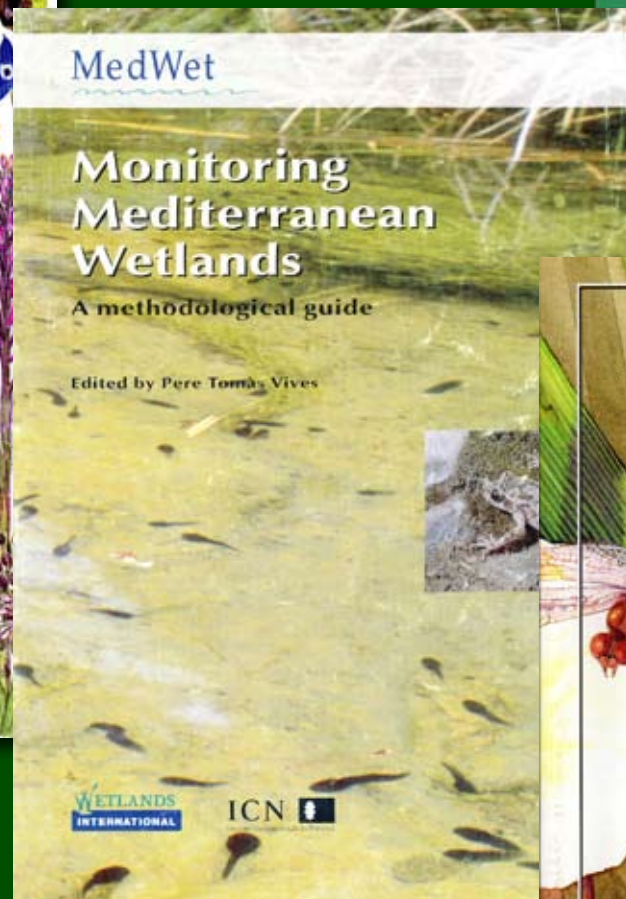
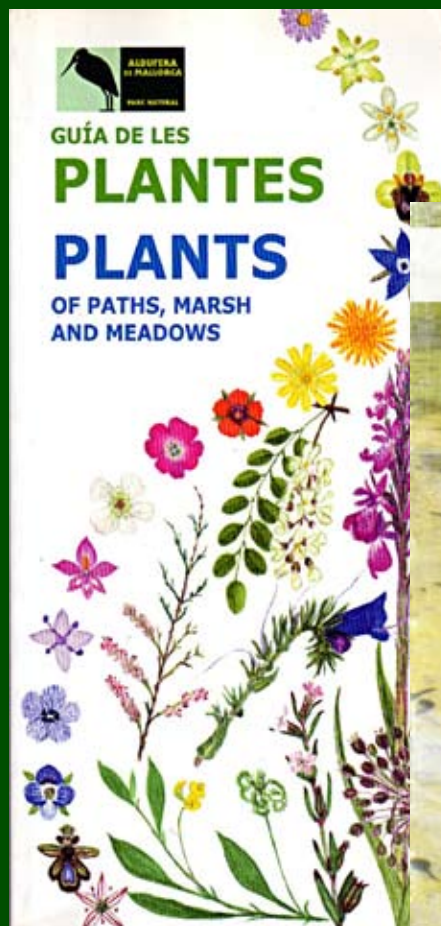
Una altra és el Catàleg de biodiversitat del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca que és una relació ordenada de les diverses espècies de plantes i animals presents a s'Albufera i a la seva perifèria. Aquest document, de gran utilitat per a la gestió d'un espai protegit, permet saber si la composició de les espècies canvia amb el temps, si n'arriben de noves o si en desapareixen. En realitat, aquest document

és un informe permanent de l'estat de l'ecosistema. Així, prest es publicarà una actualització del catàleg, ja que la versió actual és de l'any 2003.

Una recopilació de caire més divulgatiu, dirigida als visitants del Parc Natural més interessats per la natura, és la Guia de les Plantes de s'Albufera (2003) realitzada per Jo Newbould i Dinah MacLennan. Aquesta publicació és realment pràctica pels qui no tenen coneixements amplis sobre la forma i les parts de les plantes. És una guia visual, en la qual es pot cercar l'espècie observada pel color de la flor i resulta ben senzilla d'emprar.

Ha estat ben reconeguda la Guia dels aucells del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca (2003). L'any 2007 es publicà la revisió definitiva en anglès. A més, el 2009 sortí la darrera actualització d'aquest treball, que presenta una guia il·lustrada amb imatges i dibuixos i elaborada a mitges entre TAIB, amb Nick Owens, i el Parc Natural de s'Albufera, amb Pere Vicens. No està de més comentar que és un encert, fins i tot, el format de les guies, ja que és molt pràctic tant per al transport com per a la consulta in situ.

Finalment, cal dir que s'està treballant en una futura publicació amb el mateix esperit divulgatiu sobre dos grups d'insectes ben atractius per als visitants, les papallones i les libèl·lules que podem trobar al Parc. Aquest treball inclourà la localització dels camins del Parc on podem veure les diverses espècies de papallones i libèl·lules presents a la zona humida.

Cala d'en Sardina i Puig des Camp Vell

Per **Oliver Martínez**

Des de quasi la població de Sant Antoni de Portmany, a l'oest d'Eivissa, fins a la Cala de Sant Vicent, al sector nord-oriental de l'illa, trobam una extensa àrea d'alts penya-segats i extensos pinars barrejats amb conreus de secà anomenada els Amunts, sens dubte un important reservori de biodiversitat amb traços de la cultura tradicional eivissenca més autèntica.

Entre dues de les parròquies existents a aquesta àrea natural, Santa Agnès de Corona i Sant Mateu d'Aubarca, hi ha un dels indrets més espectaculars de tots els Amunts d'Eivissa: la Cala d'en Sardina i el Puig des Camp Vell. Per arribar a la zona ens dirigirem per la carretera asfaltada que uneix les dues localitats abans esmentades fins arribar a un camí de terra, situat a mà esquerra, que condueix a un dels hotels

rurals de la zona situat a la finca de Can Pujoleit.

Una vegada iniciem el passeig per aquesta pista cap al nord, travessarem diversos conreus agrícoles, els quals ens oferiran les primeres observacions d'ocells de zones obertes. Segons l'època de l'any en veurem unes espècies o d'altres; així, a l'hivern el coa-roja (*Phoenicurus ochrurus*), el gavatxet roig (*Erithacus rubecula*), el tord (*Turdus philomelos*), la griva (*Turdus viscivorus*) o la titineta (*Motacilla alba*) seran fàcils d'observar. Igualment, a la resta de l'any trobarem el xoriguer (*Falco tinnunculus*), el cagàmanec (*Saxicola torquatus*), el capsigrany (*Lanius senator*) al període estiuenc o alguns fringíl·lids com la cadenera (*Carduelis carduelis*) o el pinsà (*Fringilla coelebs*) a l'hivern.

Una vegada passat per davant de l'hotel rural, el camí s'estreny momentàniament per murs de pedra seca i condueix el passejant a un canal format per feixes, les quals són l'avantsala del dens pinar que domina l'imponent costa agresta d'aquest sector dels Amunts. Una vegada dins l'arbrat, el camí traça diverses corbes fins arribar a una petita explanada des d'on podrem gaudir de les impressionants vistes de la Cala d'en Sardina.

Els escarpats penya-segats que descendeixen per la cara nord del Puig d'en Joan Andreu, amb quasi 400 metres d'altitud fins a la mar, com també la resta dels penyals són l'hàbitat d'ocells com l'orenella de roca (*Hirundo rupestris*), la mèrlera blava (*Monticola solitarius*) o altres espècies emblemàtiques com el falcó reial (*Falco peregrinus*) o l'escàs corb (*Corvus corax*) que, possiblement, té en aquest territori una de les darreres parelles reproductores d'Eivissa.

Una volta reprenem el camí en direcció nord-oest, ens conduirà cap al Puig del Camp Vell passant per una petita àrea de garriga de romaní i savines on serà fàcil detectar la presència de l'endèmic enganyapastor coallarga (*Sylvia balearica*). De

Enganyapastor coallarg, *Sylvia balearica*

Casa d'abelles

nou al pinar podem observar o escoltar alguns ocells forestals com la satgeta (*Troglodytes troglodytes*), el reietó (*Regulus ignicapillus*), el garrafó (*Serinus serinus*) o el trencapinyons (*Loxia curvirostra*) el qual manté una bona població als pinars de la zona. L'àguila calçada (*Aquila pennata*) també és habitual observar-la sobrevolant els pinars i conreus durant l'hivern i als passos migratoris.

Una vegada arribem des del carrerany a la pista que puja al Camp Vell podem aprofitar, abans de descendir, per anar al cim del puig on hi ha una torre de vigilància d'incendis forestals, i gaudir des dels seus 400 metres d'altitud d'una de les vistes més espectaculars de l'illa. D'aquesta manera podrem veure cap

al sud, a la llunyania, l'illa veïna de Formentera, passant per la ciutat de Vila o, posant la vista cap al sud-oest, el cim de l'illot des Vedrà. Durant el camí de baixada fins arribar de nou a la finca de Can Pujolet anirem trobant nombrosos vestigis dels diferents usos tradicionals i d'aprofitament del bosc que es feien fins meitat del segle passat. Un autèntic museu etnogràfic a l'aire lliure on trobarem les tradicionals cases d'abelles de forma cilíndrica i construïdes, entre altres materials, amb branques de savina i restes de posidònia, o forns de pega d'on s'obtenia el quitrà a partir de la reïna extreta del pins parats existents a la zona, els quals es distingeixen de la resta de pins bords per la característica morfologia de l'arbre mancat de la seva guia

principal o cimerol a causa de l'acció de l'home. En resum, un itinerari per un bell paratge natural que ofereix uns espectaculars paisatges, a la vegada que ens convida a conèixer una mica més l'estreta relació que ha tingut el ser humà amb el medi natural durant dècades. •

Maties Rebassa

Per **Enric Culat**

"Em satisfà molt més veure una au comuna en un espai ben conservat que no una raresa en un ambient degradat"

"Sabies que a s'Albufera encara es pot escoltar el silenci?"... Maties Rebassa ens parla en aquesta entrevista del silenci com "un valor extraordinari que no s'hauria de perdre mai"; del seu hort, del qual ja ha començat a recollir-ne els primers fruits, encara que digui que tot just està començant a aprendre'n "una mica"; de Natura i Vida, en majúscules, que en Maties entén com a sinònims; del seu fill Joel, que ja distingeix el cant del sebl•lí, i dels "altres" fills voladors que al director del Parc de S'Albufera li causen maldecaps "cada cop que una espècie disminueix els seus efectius o pareix que passa per mals moments". En aquesta entrevista descobrireu coses tan diverses i interessants com saber què feia en Maties a s'Albufera de petit; l'atracció que sentia pels peixos quan va començar la carrera universitària; la seva passió per les aus migratòries, encara que li costa molt destacar una espècie per damunt de les altres, i fins tot el seu "nerviosisme" quan se'n va a nedar i pensa en taurons.... fruit d'haver vist certes pel•lícules quan era nin.

JUANJO BAZÁN

Què feia en Maties Rebassa abans de ser director del Parc de s'Albufera de Mallorca?

Visitar el Parc molt sovint, això per començar. Sempre m'ha apassionat s'Albufera, des de molt abans de ser-ne director. A l'àmbit professional ja treballava en l'àrea de medi ambient. Vaig estar fent feina en sistemes de gestió ambiental i en educació ambiental, bàsicament.

Com i quan vas conèixer el Parc? Algun cop vas pensar que n'acabaries essent el director?

S'Albufera la coneixia ja de nin, perquè els meus pares vivien als seus voltants i jo anava sovint a jugar devora algun canal de la perifèria del que ara és Parc Natural. Però va ser als 18 anys, quan vaig començar la carrera de Ciències Biològiques a la UIB, quan vaig començar a visitar el Parc amb intencions més concretes, generalment per anar a veure certes espècies d'aus. Evidentment, no pensava en acabar-hi fent feina de director, entre altres coses perquè m'atreia més la feina de naturalista. De fet, vaig tenir la sort de poder fer feina al Parc una temporada ajudant el naturalista del Parc; això va ser quan es va reintroduir el gall faver i va ser una feina apassionant.

I a l'actualitat, encara pots seguir gaudint d'aquest espai de natura independentment de la responsabilitat que suposa haver de gestionar-lo, o això és impossible quan se n'és el director?

Sí, d'una manera diferent, és clar, però fer feina a un Parc Natural com s'Albufera és sempre una sort. Encara que molts dies no pugui sortir del despatx, basta obrir la finestra per escoltar els cants dels rossinyols bords, les bregues dels avisadors, els reclams llastimosos de les juies...

Per què és important preservar una zona humida com s'Albufera?

Uf, per on començ? Qualsevol zona humida té uns valors molt importants, sobretot si es troba dins un ambient mediterrani, com n'és el cas. Però s'Albufera és, a més, la major zona humida de Mallorca, la de major biodiversitat i la més coneguda i visitada. És un lloc excepcional reconegut a tot el món (per exemple, és zona humida d'importància internacional sota la Convenció de Ramsar), amb uns processos biològics i ecològics destacadíssims, amb una elevada presència d'espècies catalogades com a vulnerables o en perill d'extinció, fins i tot amb algunes espècies endèmiques o poblacions úniques a l'àmbit europeu. Presenta igualment uns valors etnològics molt interessants i, com he dit, un ús públic de lleure, formatiu i educatiu intens, però a la vegada compatible amb la

preservació dels valors naturals del Parc.

El canvi climàtic també afectarà el Parc? De quina manera?

Està per veure (no m'agrada fer de futuròleg), però totes les previsions apunten que sí. El règim hídric se'n veurà afectat, amb menys pluges i més concentrades en èpoques concretes, i una sequera estival més pronunciada. També es preveu una pujada del nivell de la mar que l'afectarà de ple, sobretot a la zona costanera (dues litorals i llacunes més apropades a la mar). Amb tot, es preveu una salinització creixent de s'Albufera, i un canvi d'uns ecosistemes per altres.

En quines coses ha millorat el Parc en els darrers anys?

Bé, si es compara s'Albufera actual amb la que hi havia abans de la seva declaració com a Parc Natural, els canvis són enormes i, en general, molt positius. S'han recuperat hàbitats que es trobaven pràcticament desapareguts, ha augmentat la biodiversitat present (per exemple, el nombre d'aus hivernants s'ha multiplicat per 7), s'han habilitat més de 14 kilòmetres d'itineraris i diferents punts d'observació (13), s'ofereix al visitant nombrosa informació sobre el Parc, la seva història, els seus valors i la seva importància, etc. Se segueix fent feina cada any per millorar tant la infraestructura associada a l'ús públic com els hàbitats presents al Parc, i els visitants, en general, ho reconeixen i ens feliciten constantment pels avenços que es van produint, sobretot aquells visitants que vénen sovint i detecten més fàcilment les millores que hi anem introduint.

I en quines ha empitjorat, o quins són els problemes principals que voldries destacar?

Els problemes són eminentment de tipus hídric. La qualitat de les aigües entrants no és la més adequada. La conca hidrogràfica més propera es troba fortament contaminada per nitrats provinents de l'agricultura intensiva, i als nitrats sovint s'hi afegeixen fosfats i altres contaminants de tipus urbà. S'ha de fer molta feina per aconseguir millorar en aquest aspecte. També existeixen altres problemes com poden ser la intensificació turística de la costa o la presència d'una central tèrmica just als límits del Parc. Darrerament, la massiva arribada d'espècies exòtiques s'està convertint també en un problema de primer ordre.

Fa unes setmanes va ser el Dia Mundial de l'Aigua. Tens marcat aquest dia en vermell al teu calendari?

Sí, a l'igual d'altres efemèrides (Dia Mundial de les Aus, Dia Europeu dels Parcs, Dia Mundial de les Zones Humides...), ja que totes les celebrem amb l'organització d'actes commemoratius (visites guiades específiques, tallers, xerrades, activitats de tipus naturalístic...).

Suposo que prioritzar una espècie del Parc per damunt de les altres ha de ser una tria dolorosa per a tu? Potser seria com si un pare hagués d'escollir entre els seus fills?

No ho sé, només tenc un fill, he, he. A veure, a l'àmbit personal no tenc preferències per a cap espècie en concret, ni tampoc per a cap hàbitat. Ara bé, hi ha espècies i hàbitats que són de conservació preferent, no perquè ho digui jo, sinó perquè així ve recollit als documents normatius i de planificació que ens serveixen de referència a l'hora de gestionar. Evidentment, passam molt més temps i dedicam molts més esforços a aquestes espècies i hàbitats que no a altres.

I seguint amb el símil de pare responsable... si un ocell no torna a dormir al Parc de nit què fas: l'esperes despert, el renyes després quan el veus o et queixes i demanes comptes a l'Administració?

He, he. Aquí sí que m'agafes, m'hauria de pensar la resposta amb calma. Així de cop diria que l'esperaria despert, de fet cada cop que una espècie del Parc disminueix els seus efectius o pareix que passa per mals moments intentam esbrinar quins són els motius que provoquen aquesta si-

JUANO BAZÁN

JUANO BAZÁN

tuació, i això no sempre resulta fàcil. Ens dóna molts maldecaps.

Ara seriosament, per què t'agraden les aus i com t'hi vas aficionar?

No sé perquè m'apassionen, per ventura per l'esperit de llibertat que duen associat. De fet, no m'agrada veure aus captives, i sí veure-les als seu ambient natural, totalment lliures. Potser sigui per això que també m'estim més els espais oberts (zones humides, conreus cerealístics, mar oberta, cims de muntanyes...) que els tancats (bosc, per exemple), em donen una major sensació de llibertat.

Actualment entens l'ornitologia com una gestió més pròpia del teu càrrec o també tens temps de gaudir-ne com a aficionat?

Les dues coses. La gestió de s'Albufera té un component ornitològic més que evident, però és els caps de setmana que puc sortir al camp quan de fet gaudeixo amb l'observació de les aus. Ho faig sempre que puc, també amb el nin i no tant amb la dona, que té altres motivacions. Em posa molt content veure com el nin em demana els prismàtics i me diu "papà, un sebl-lí", quan el sent cantar. És quasi l'únic cant que coneix, he, he.

Quina és la teva opinió sobre el nivell de l'ornitologia a Mallorca?

És bastant bo, hi ha gent amb moltíssims coneixements que són vertaderes referències a diferents nivells. També a Menorca i Pitiüses hi ha ornitòlegs molt bons. Però trob a faltar més gent jove, ornitòlegs novells que pugin amb força. Me fa por pensar que hi pot haver una aturada, una

manca de regeneració. Hi ha pocs "menors d'edat" que sentin passió per a les aus i per al seu estudi, i la passió és fonamental en aquesta modalitat científica. Sense passió el camí s'acaba abandonant.

El Fòrum Aus del GOB es representa d'aquest nivell?

Sí, és clar. Molts dels ornitòlegs illencs participen del Fòrum Aus, si bé tampoc es pot esperar que en un fòrum d'aquest estil es mostrin els estudis més acadèmics, no és aquesta la seva finalitat sinó una altra, més enfocada cap a la divulgació i la comunicació, tant entre ornitòlegs com d'observacions o notícies relacionades amb les aus.

Quins ocells et criden més l'atenció quan surts a fer observacions i per què?

Gairebé tots. Quasi no tenc preferències. És cert que m'agraden molt els limícoles, les gavines i aus marines en general, o els rapinyaires, però també m'entusiasmen els passeriformes. Totes les aus són interessants. Sí que és cert que les aus migratòries em fascinen, i si hagués de triar, en un moment donat, observar una au migratòria o una sedentària m'inclinaria per la primera, però això no lleva que m'agradin totes.

Quines altres coses t'apassionen de la natura?

De la natura m'apassiona la Natura, així en majúscula. O la Vida, si es vol. Per a mi Natura i Vida són sinònims. No puc concebre'n una sense l'altra. Quan surt al camp m'omple més el conjunt que representa la Natura que cada una de les seves

parts. Fins i tot quan es tracta d'ocells, em satisfà molt més veure una au comuna i abundant en un espai ben conservat que no una raresa en un ambient completament degradat. Això no lleva que no em pugui interessar veure aquesta raresa, que quedi clar, però la sensació mai serà la mateixa que si la localitzés en un espai ben conservat, no em transmet el mateix ni de lluny.

I el mar, que representa per a tu?

Ja ho he dit, llibertat. Veure un virot planejant damunt la mar és una sensació única, em dóna molta pau. De tant en tant necessit passar una llarga estona a la vorera de la mar i eliminar tensions acumulades. És molt relaxant!

I els peixos, t'atrauen?

Els peixos em varen agradar molt de nin, de fet quan vaig començar la carrera universitària m'agradaven tant o més que les aus. Però després els vaig anar arraconant en favor dels ocells, per altra banda més bons de veure i estudiar.

Els taurons també t'agraden?

He, he, veig que coneixes alguns dels meus punts febles. Un documental de taurons em té ben assegut fins que acaba, els trob uns éssers extraordinaris. Però quan vaig a nedar és una altra cosa, encara que sé que no representen cap perill, no puc evitar sentir-me nerviós. Supòs que no hauria d'haver vist certes pel·lícules quan era un nin...

Com passes el temps lliure, si és que en tens?

Sobretot amb la família. Els darrers dos anys pas molt de temps amb el nin, com no pot ser d'altra manera. Tenc la sort que a ell li agrada molt sortir al camp, així que anam molts horabaixes a l'hort a veure les gallines, a trespasar una miqueta o, simplement, a jugar i observar de tant en tant les aus que van a l'abeurador o a les menjadores.

L'hort és només un passatemps, una manera de relaxar-te o implica uns valors més profunds?

De moment és un passatemps, entre altres coses perquè soc un autèntic neòfit, no tenc coneixements i tot just estic començant a aprendre'n una mica. M'interessa l'horticultura ecològica i estic llegint alguns manuals d'iniciació, amb ells he muntat unes parades en creïller i fa poc he començat a recollir les primeres hortalisses. Me cans (i relax a la vegada) més que altra cosa, però esper ser més productiu aviat, he, he.

L'Horticultura ecològica no es una utopia en ple segle XXI?

Estic convençut que no és només el passat, és també el futur. No té sentit que ens seguim fent malbé poc a poc amb tota una bateria de productes químics nocius per a la salut, la nostra i la de tota la natura. Tampoc ho té que consumim principalment productes que vénen d'altres parts del món, amb l'ús de combustibles i contaminació que això suposa. Veig l'horticultura i l'agricultura d'aquestes darreres dècades, fonamentades en l'ús massiu de productes químics i combustibles, com un error que acabarem pagant, i vull pensar que serem prou intel·ligents com per anar substituint-les de mica en mica per altres

més saludables. O potser no serem intel·ligents, simplement haurem de canviar de model perquè no quedarà més remei, haurem de tornar a la força a la comercialització local dels productes.

L'ecologisme està en decadència, en consonància amb el context de crisi econòmica, o no té res a veure una cosa amb l'altra?

No crec que estigui en decadència, més bé al contrari. Els postulats ecologistes cada cop es troben més assumits per la societat, i pens que això en el futur encara serà més evident. És cert que quan la gent passa gana no pensa en ocellets i floretes, però diria que l'ecologisme no és només això, és molt més. Al cap i a la fi, el que pretén l'ecologisme és la sostenibilitat del sistema, i qui, avui en dia, no xerra de sostenibilitat?

Les dues darreres preguntes seran altre cop sobre s'Albufera. La primera: què li diries als mallorquins que encara no han visitat el Parc, a part que és una vergonya que mai no ho hagin fet?

Mai els diria que és una vergonya no haver visitat s'Albufera. Jo no he visitat la majoria de museus, per exemple, i no em sent avergonyit! Cada persona té uns gustos, unes preferències i unes prioritats, i mai hi ha temps per a tot. S'Albufera es troba oberta a tothom, i estic segur que la gran majoria de la gent que la visita s'ho passa molt bé. Però hi pot haver gent a qui no li agradi la natura, o les zones humides, o els moscards, o el que sigui, i no té perquè venir si no vol. Faltaria més! Sí els diria que s'Albufera, si la saps entendre i respectar, és un espai meravellós i digne de ser visi-

tat sovint, a partir d'aquí que cadascú triï. I molta gent tria visitar s'Albufera, si més no molta més que fa anys.

Pensava que ens contaries un secret, una curiositat o alguna cosa insòlita sobre el Parc per atraure'ns a visitar-lo...però si vols, completa la frase tu mateix. "Sabies que al Parc de s'Albufera....?"

"Sabies que a s'Albufera encara es pot escoltar el silenci?" Per a mi, el silenci és un valor extraordinari que no s'hauria de perdre mai. A s'Albufera hi ha de seguir havent espai per a tot, per als grups de visitants evidentment que sí, però per a la pau i la serenor, també. En una illa com Mallorca, tan massificada, és a la vegada un plaer i una necessitat poder trobar encara racons on s'escolti el silenci, encara que sigui en certs moments del dia.

Una resposta tan interessant mereix encara una "bonus-pregunta" per la meua part: quina importància dones a les activitats científiques que es fan al Parc de s'Albufera?

Molt gran, com posa de manifest el fet que cada any, sense excepció, s'ha incentivat la presència d'investigadors al Parc. Per a gestionar un espai natural protegit, amb uns hàbitats i unes espècies sovint amenaçats o de conservació preferent, s'ha de conèixer en tot moment no només el que hi ha, sinó també la seva evolució. Si no se sap com evolucionen tots aquests elements i, en cas que hi hagi una evolució negativa d'algun d'ells, perquè es dóna, difícilment es poden prendre les accions correctores pertinents. Diria que la investigació aplicada a la gestió és d'una importància capital. •

Identificació

Els vitracs

Per **Rafel Mas**
Dibuixos de **Cati Artigues**

A les Balears podem observar dues espècies de vitrac, aquest simpàtic cagamànec de bec fi: el vitrac (*Saxicola torquatus*), present a les illes tot l'any i el vitrac de barba-roig (*Saxicola rubetra*), que només podem veure en els passos migratoris i principalment a la migració prenupcial, que és quan observarem uns plomatges nupcials més clars per a comparar.

El dimorfisme sexual és bastant aparent a les dues espècies. Els mascles de *torquatus* presenten el cap de color negre i un mig collaret de color blanc pur. El plomatge de les ales i mantell és fosc, gairebé negre i una mica orlat de marró a la tardor. El carpó és blanc i el ventre clar. El pit és taronja intens i més fluix pels flancs. La coa és negra i no presenta blanc als costats. Les cames i el bec d'ambdues espècies són de color negre.

Les femelles de les dues espècies són bastant semblants a primer cop d'ull, però amb un poc de pràctica veurem diferències que ens poden treure de dubtes. La cella no està present a les femelles de *torquatus*, on les galtes i capell presenten una coloració marró grisosa bastant uniforme. La gorga és del mateix color i el pit taronja pàl·lid. El carpó presenta favat, però més fi. La coa és fosca i no presenta plomes blanques. La projecció primària és més petita i dona sensació d'ala més curta. En general, el seu aspecte és més uniforme que el de les *rubetra*. Les potes i el bec són foscos per a les femelles de les dues espècies.

Els reclams de *torquatus* i *rubetra* són molt semblants: emeten un "síip-txac, síip-txac" que no és fàcil de diferenciar. El cant en canvi, a *torquatus* és més melòdic, agut, i monòton i recorda el cant de la titina de camp (*Anthus campestris*) o el del xalambri (*Prunella modularis*). La varietat modular del *rubetra* és molt més àmplia i variada amb una mescla d'estrofes que semblen copiades d'espècies com el xalambri (*P. modularis*), el tord (*Turdus philomelos*), la sòl·lera (*Emberiza calandra*) o alguna boscarla (*Acrocephalus sp.*).

Els mascles de *rubetra* presenten una cella blanca molt conspicua que recorre tot el cap des del clatell fins a la base del bec. La brida i el costat de la cara són de color marró fosc, gairebé negre remarcades per una subbigotera blanca. La gorga i el pit són taronja clar i el ventre pàl·lid. Presenten algunes terciàries i cobertores de les secundàries de color blanc, fet compartit amb *torquatus*, però a diferència d'aquest, presenten també una taca blanca que abasta totes les cobertores de les primàries, molt visible en vol. La coa, de color negre, presenta blanc també als laterals. El cap, mantell i carpó presenten un favat gruixat que dona aspecte estriat.

A la primavera, les femelles de *rubetra* presenten una cella ampla i ben marcada de color blanc ocraci, el capell i el mantell estan pigats de marró fosc, com a estriat. La gorga i el pit són ataronjats, però el ventre és blanquinós, i el favat del carpó és de mida grossa. La coa és bastant fosca, gairebé negra i presenta blanc a la base de les remiges. La projecció primària és bastant grossa i dona una sensació d'ala llarga.

Més que aucells

Primula acaulis subsp. balearica

Per **Joan Bibiloni**
Dibuixos de **Gemma Carrasco**

La primavera blanca és un endemisme exclusiu de Mallorca. Creix a les encletxes i als replans rocosos ombrívols i humits de l'alta muntanya mallorquina entre els 400 i els 1400 msnm. Floreix d'abril a maig. És perenne i pertany a la família de les *Primulaceae*.

El seu nom científic la defineix amb gran exactitud. *Primula*, el nom del gènere, és el diminutiu llatí de *Prima*, que significa primera. Fa referència al fet que les seves flors són gairebé les primeres de la primavera. L'altra paraula, *acaulis*, el nom de l'espècie, ve del llatí *a-caule* = no-tija, que en genitiu és *acaulis*. Fa referència a la absència de tija d'aquesta planta, la qual cosa fa que tant les arrels, com les fulles i les flors surtin totes del mateix punt. Finalment, el nom de la subespècie, *balearica*, la situa al nostre arxipèlag, encara que seria més correcte anomenar-la *majoricensis*, ja que només viu a Mallorca. Així doncs, la traducció literal del nom científic seria "Primera floreta balearica sense tija".

Les fulles són d'un viu color verd clar i tenen la vora dentada. Surten totes juntes formant una roseta basal aplicada al terra. El pecíol és alat i més curt o igual que el limbe, el qual és rugós, ovat i més ample a la seva meitat apical; és a dir, tenen forma de raqueta de tennis.

Les flors s'obrin a l'extrem d'un llarg pedicel de 3 a 15 centímetres cobert de pèls de menys de 0'7 mil·límetres. La corol·la mesura entre 25 i 40 mil·límetres i té un cridaner color blanc lluminós que es tenyeix de groc-verdós al centre, envoltant els òrgans reproductors, per a indicar als insectes pol·linitzadors on és exactament la goteta de nèctar que premiarà la seva inestimable contribució a la fecundació de l'ovari amb el pol·len d'altres flors.

El fruit és una càpsula plena de llavors.

La primavera blanca està protegida per la llei pel Decret 75/2005 que regula el catàleg balear d'espècies amenaçades. •

Quadern de camp

Per **Steve Nicoll**

Gen 15 Maties Rebassa ens sorprenia amb un missatge al Forumaus del GOB. Un grupet d'aucellaires alertats per Mike Montier (Susana, Lalo, Manny i ell) acabaven de veure i fotografiar un preciós mascle de coa-roja diademat (*Phoenicurus moussieri*) a Punta de n'Amer, a Mallorca, i acompanyant el missatge ens mostrava unes primeres fotos de l'exemplar. Ràpidament la notícia va saltar a altres fòrums nacionals i estrangers i en poc temps una legió d'observadors d'aus va anar passant per la zona per tal de veure de prop aquesta petita joia alada que ens visitava. El coa-roja diademat és considerat una raresa a tots els països d'Europa i abans només se l'havia pogut observar altres 3 cops a Espanya, un dels quals també a les Illes, concretament al Parc Nacional de Cabrera, on va ser capturat i anellat un mascle durant l'estudi de la migració postnupcial al Parc, l'octubre de 2008. També hi ha un mascle embalsamat al Museu d'Artà, però desgraciadament no tenim les dades de com va anar a parar allà. La seva àrea de distribució natural és el Marroc i l'est de Tunísia, on viu a molts hàbitats, sovint a camps oberts i muntanyosos, altiplans pedregosos amb matoll xeròfil estepari, llocs secs, estepes obertes i zones amb arbres dispersos, des de 500 fins a més de 3000 metres d'altura. És fonamentalment sedentari, tot i que fa regularment moviments altitudinals i moviments dispersius. També efectua altres moviments pocs coneguts a l'hivern que pareix que duen exemplars a zones semidesèrtiques del Sàhara. Està citat com accidental a Mauritània i també a Europa. El petit coa-roja de la Punta de n'Amer va ser fàcil de veure i fotografiar, sempre damunt les mateixes branques, tant, que en alguns moments pareixia comportar-se més com un vitrac (*Saxicola torquata*). Va fer les delícies de molts de nosaltres però més enllà del dia 20 de gener ja no ens va arribar cap observació i pareix que l'aucell va deixar la zona. Curiosament aquest mes de març hi ha hagut una cita a la zona de Tarifa, a Cadis. Qui sap, potser ens hauríem d'anar acostumant a veure coa-rojes diademats, cosa que, per altra banda, que no ens constarà gens.

Feb 4 Les Balears desperten amb la nevada més intensa dels darrers 50 anys, amb platges nevades, fins i tot les de Formentera, i tres metres de neu a Serra de Tramuntana. Les aus passen alguns dies de fred!

Feb 26 Són observats 3 exemplars de Gaviña cendrosa (*Larus canus*) al Port de Maó, Menorca. És la primera cita a Menorca des dels anys 70 d'aquesta es-

MATIES REBASSA

Coa-roja diademat, *Phoenicurus moussieri*

pècie del nord considerada accidental a les Balears, tot i que durant els darrers hiverns hi ha hagut diverses cites a Mallorca. Joan Florit.

Mar 3 Febrer, març i abril. Es produeixen diverses observacions de voltor lleonat (*Gyps fulvus*) a Eivissa i Formentera amb cites de fins a 12 exemplars a Eivissa i 6 a Formentera. 03 de març. Se'n troba un exemplar mort a la platja de Portinatx, Eivissa. 04 d'abril. Es troba un altre exemplar molt debilitat a una cova de l'illa d'es Penjats, entre Eivissa i Formentera. Es lliura a un menescal, però mor a les poques hores. Curiosament també s'hi produeixen cites durant l'hivern de voltor negre, (*Aegypius monachus*) amb 5 observacions en 20 dies. Possiblement són desplaçaments de voltors mallorquins. Joan Carles Palerm, Lina Torres, David Garcia, Oliver Martínez, Steve Nicoll.

Mar 4 S'observa a la Mola de s'Esclop, Serra de Tramuntana (Mallorca), dos exemplars de gralla de bec vermell (*Pyrhacorax pyrrhacorax*). Aquesta espècie es considera raresa a Balears, tot i que en els darrers anys se n'han produït diversos albiraments durant l'hivern. Jaume Bonnin.

Mar 12 Tal com se sospitava, es confirma l'establiment de nius per part de la recent població de voltor lleonat (*Gyps fulvus*) a Mallorca. El grup de voltors, arribats a les illes durant una forta

tempesta a la tardor de 2008, estava majoritàriament format per joves de l'any. Aquesta espècie comença la seva etapa reproductiva a partir dels 4 anys. Han estat observats almenys 4 exemplars a nius incubant possibles postes, i se sospita d'almanco dos nius més. Jordi Muntaner i Maties Rebassa.

Mar 21 S'observen a Es Grau (Menorca), dos mascles i una femella de rascletó (*Porzana parva*). Aquesta espècie pròpia d'Europa oriental es considera raresa a Balears.

Mar 22 Es registren les primeres baixes del programa de reintroducció de l'àguila coabarrada (*Hieraaetus fasciatus*) amb la pèrdua per electrocució amb torre elèctrica de dos exemplars reintroduïts l'any passat. Tot i que, a poc a poc, es produeixen els aïllaments necessaris a les torres considerades com a prioritàries, l'electrocució d'aus a torres sense modificar continua essent un problema molt greu per a rapinyaires i corbs a les illes. Jaume Adrover i Carlota Viada.

Mar 24 Comença la temporada d'observació de rapinyaires en migració des de la torre d'Albercutx a la península de Formentor (Mallorca), amb l'observació d'un mascle adult d'Aligot calçat (*Buteo lagopus*). Lalo Ventoso, Biel Bernat, Fernando Salas, Santi Sunyer.

D'elles, esperam que arribin cada primavera. I no ens fallen.

De tu, esperam que et facis soci. No ens fallis !

**Ara especialment,
necessitam la teva ajuda**

Fes-te del GOB

Visita www.gobmallorca.com i uneix-te a nosaltres

Quota anual d'associació 2012: menors de 18 anys: 21 €; de 18 a 23 anys: 39 €; majors de 23 anys: 69 €; familiar-1 (adult més nins): 80 €; familiar-2 (dos adults més nins): 137 €; entitat col·laboradora: 180 €.

